

Uit 1968: werk van Sol Lewitt in de tentoonstelling 'Minimal Art' in de toenmalige nieuwe vleugel van het Gemeentemuseum (nu GEM en Gember). | Foto: Gemeentemuseum Den Haag

Nieuwe delen serie 'Kunstkritiek in Nederland'

'Een genot om te lezen'

Er zijn weer twee nieuwe delen verschenen in de onvolprezen reeks 'Kunstkritiek in Nederland' over turbulente ontwikkelingen in de beeldende kunst zoals die door tijdgenoten werden beschouwd.

Door Egbert van Faassen

Er zijn elf delen van 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015' gepland. Met de verschijning van twee nieuwe delen is de reeks iets over de helft. Het gaat om een eerste overzicht van de Nederlandse kunstkritiek ooit. Hier worden de kritieken in de tijd geplaatst, voorafgegaan door een verhelderende inleiding en voorzien van niet al te veel verklarende aantekeningen. Het zijn leesboeken die de tijd die achter ons ligt, inzichtelijk maken. Samen vormen ze een geschiedenis van de kunst in Nederland vanaf het einde van de negentiende eeuw. Maar ook is het een ideeëngeschiedenis. Hoe over kunst werd gedacht en hoe men keek, verandert met de tijd en onder invloed van kunstenaars wier afwijkende visie uiteindelijk overtuigde. Heersende denkbeelden, kijken naar kunst en taalgebruik zijn nauw met elkaar verweven. De opzet van de reeks is niet om dat verband te ontrafelen, als dat al mogelijk zou zijn, maar om dat in alle helderheid te laten lezen.

Elk deel vormt een bloemlezing van kritieken rond een bepaald onderwerp en uit een afgebakende periode. De laatst verschenen delen be-

De symbolistische Jan Toorop: Lijnenspel, 'de opkomst van de nieuwe kunst'. Grijs papier, houtskool, krijt en pastel in beschilderde houten lijst achter glas, 70.5 x 76.4 cm. | Collectie Gemeentemuseum Den Haag

vatten reacties op tentoonstellingen van de allernieuwste en in de tijd van ontstaan hoogst ongewone kunst. 'Van sintels vuurwerk maken' beslaat de reacties op de moderne kunst. De prachtige titel komt uit een stuk van Conrad Kickert, waarin hij de oprichting van de vooruitstrevende Moderne Kunstkring aankondigde. In een periode waarin de tona-

liteit van de Haagse School de norm was, vonden sommigen het moeilijk om bijvoorbeeld Mondriaans kleurrijke doeken als het 'Bos bij Oele' of de 'Molen bij zonlicht' naar waarde te schatten. 'Het werk van een kind – en nog wel een ziek, baldadig kind dat een paar potten met verf tot zijn beschikking had,' oordeelde Frederik van Eeden.

Enkele jaren later deed een tentoonstelling van de Italiaanse futuristen, wier werk in 1912 een internationale tournee maakte, ook Den Haag aan, in kunsthandel Biesing in de Molenstraat. 'De Haagsche bezoekers kwamen in opgewekte stemming binnen, en vertrokken dito, men verklaarde allerwegen in lang niet zo smakelijk te hebben gelachen,' rapporteerde Cornelis Veth in een smalde bespreking. Over het algemeen stonden de critici niet onwillend tegenover het nieuwe. Ze deden hun best het te begrijpen. En het publiek reageerde niet geschokt.

Verzamelde reacties

In 'What's happening' zijn reacties op de snel veranderende kunst uit de jaren zestig en begin zeventig verzameld. Een beschouwing over de tentoonstelling 'Vormen van de kleur' in het Stedelijk Museum, waar werk van Ellsworth Kelly naast dat van onder anderen Bonies werd getoond, werd besproken door Georg Lampe. De in 1982 overleden Lampe speelde een belangrijke rol in het Haagse kunstleven van zijn tijd, maar buiten de stad was hij bekender als criticus. In de inleiding wordt vrij uitvoerig ingegaan op zijn kunstopvatting. De vroege Minimal Art-tentoonstelling in het Gemeentemuseum in 1968 wordt besproken door Cor Blok, die niet naliet te wijzen op de 'nonchalante manier waarop de directeur van dit museum de bijbehorende persconferentie had geleid'. Blok was enkele jaren eerder vertrokken als medewerker van de edu-

catieve dienst. In een stuk over 'Sonsbeek buiten de perken' vatte Cor Blok de verwarrende veelheid van nieuwe kunstvormen aardig samen: 'Op zijn best probeert men ... alles wat er de laatste jaren gebeurd is – van gigantische aardplastieken tot kunst die per post verstuurd wordt – op één noemer te brengen.'

Aflevering 1971 van de traditionele sculptuurschouw in het Arnhemse park schudde het gangbare idee van beeldhouwkunst flink op. 'Aardplastiek', wat een mooi woord is dat voor de toen nog onbekende 'landart'. In zijn bespreking van de eerste tentoonstelling van Carl Andre in het Gemeentemuseum in 1969 beschreef Carel Blotkamp ook de ruimte van 'de Schamhartvleugel' en de vloer met betontegels, want dat was nodig om het werk van Carl Andre te duiden. Dat was goed kijken. Blotkamp is wel een van de belangrijkste critici geweest, maar het aardige van 'Kunstkritiek in Nederland' is dat ook stukken van inmiddels vergeten kunstbeschouwers zijn opgenomen. Van ieder is een korte biografie achter in elk deel te lezen. 'Kunstkritiek in Nederland' is een genot om te lezen en is een onmisbare aanvulling op de kunstgeschiedschrijving.

Jan de Vries en Marijke de Groot: 'Van sintels vuurwerk maken; kunstkritiek en de moderne kunst 1905-1925'. ISBN 9789462081376. Jonneke Jobse en Catrien Schreuder: 'What's happening? Neo-avantgarde en de Nederlandse kunstkritiek 1958-1975'. ISBN 9789462081369.